

CIVILNO DRUŠTVO PROTIV ZLOČINA IZ MRŽNJE

British Embassy
Belgrade

Beograd, 2014

Izdavač

Komiteet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Svetogorska 17, 11000 Beograd
*381 11 334 44 25
www.yucom.org.rs

Za izdavača

Milan Antonijević

Autori

Ivana Stjelja
Charly Viguier

Lektura

Ljiljana Korica

Dizajn i prelom

BENUSSI design

Štampa

Dosije studio

Tiraž

200

ISBN

Publikacija „Civilno društvo protiv zločina iz mržnje“ nastala je u okviru projekata Zločin iz mržnje – uspostavljanje mehanizama i monitoring implementacije koji realizuje Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM u partnerstvu sa Gej Strejt Alijansom – GSA, a uz finansijsku podršku Britanske ambasade u Beogradu, stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Britanske ambasade u Beogradu.

SADRŽAJ

I Deo

ZLOČIN IZ MRŽNJE U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU SRBIJE

Uvođenje zločina iz mržnje i krivično zakonodavstvo

Značaj evidencije zločina iz mržnje

5

6

8

II Deo

SMERNICE ZA MONITORING ZLOČINA IZ MRŽNJE I INCIDENATA MOTIVISANIH MRŽNJOM

UVOD

PRIKUPLJANJE I VERIFIKACIJA PODATAKA

Standardi i smernice za prikupljanje podataka

Proces prikupljanja podataka

Klasifikacija podataka

KATEGORIZACIJA INCIDENATA I INDIKATORI MRŽNJE

Vrste incidenata

Indikatori mržnje

IZVEŠTAVANJE O ZLOČINIMA IZ MRŽNJE

Ciljne grupe

Struktura izveštaja

11

12

12

13

14

14

15

15

16

19

20

21

IDEO
ZLOČIN IZ MRŽNJE
U KRIVIČNOM
ZAKONODAVSTVU
SRBIJE

Narodna skupština Republike Srbije je u decembru 2012. godine većinom glasova izglasala Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, koji je stupio na snagu 1. januara 2013. Tada je zločin iz mržnje prvi put kodifikovan u domaćem krivičnom zakonodavstvu uvođenjem člana 54a *Krivičnog zakonika*¹ koji glasi:

Posebna okolnost za odmeravanje kazne za krivično delo učinjeno iz mržnje
Član 54a

Ako je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela.

UVOĐENJE ZLOČINA IZ MRŽNJE I KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO²

Porast nasilja zasnovanog na mržnji i netoleranciji, učestalost diskriminacije i napada na ugrožene društvene grupe u Srbiji, kao i šira društvena potreba za prevencijom i borbom protiv ovakvog ponašanja, predstavljaju glavne razloge za uvođenje zločina iz mržnje.

1 Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013)

2 Vidi: Ivana Stjelja, Zločin iz mržnje – godinu dana od uvođenja u krivično zakonodavstvo, Tužilačka reč, broj 26, Udruženje tužilaca, Beograd, 2014

Komitet pravnika za ljudska prava - YUCOM i Gej Strejt Alijansa - GSA su Ministarstvu pravde, šefovima svih poslaničkih grupa tadašnjeg saziva Narodne Skupštine i drugim državnim institucijama u januaru 2012. poslali inicijativu za uvođenje zločina iz mržnje, u formi konkretnog predloga za dopunu Krivičnog zakonika. Zahvaljujući navedenoj inicijativi, kao i kampanji velikog broja organizacija civilnog društva zločin iz mržnje uveden je u Krivični zakonik Republike Srbije krajem 2012. godine. Put od inicijative do uvođenja zločina iz mržnje nije predugo trajao, zahvaljujući spremnosti institucija na ovaj korak i očiglednoj potrebi celog društva za suzbijanjem diskriminatorski motivisanih krivičnih dela.

Dosadašnja praksa pokazala je da se nadležni organi nisu na odgovarajući način bavili zločinima koji za motiv imaju mržnju. To se uočava u svim fazama postupka, od istrage do konačnog donošenja presuda i odmeravanja kazni od strane nadležnih sudova, koje nisu u celosti oslikavale stvarne motive izvršilaca - posebno motive mržnje. Naime, ovi zločini su, do navedenih izmena Krivičnog zakonika, samo delimično bili inkriminirani.

Uvođenje zločina iz mržnje ima svoj ustavni osnov. Izvršenjem bilo kog krivičnog dela iz mržnje ugrožavaju se osnovne vrednosti društva i osnovna ljudska prava i slobode koje su garantovane Ustavom Republike Srbije.³ Ustavni osnov za uvođenje zločina iz mržnje u Krivični zakonik sadržan je u članu 43. stav 4. kao i u članu 49. Ustava, kojima je propisana sloboda misli, savesti i veroispovesti i zabrana izazivanja rase, nacionalne i verske mržnje.

Zločin iz mržnje je uvek usmeren na ranjive grupe i negativno utiče ne samo na lice koje je žrtva zločina, već i na sve članove grupe kojoj to lice pripada. Na taj način, ugrožavaju se i temeljne vrednosti međunarodnog prava na čiju zaštitu se Srbija obavezala potpisivanjem i ratifikacijom niza međunarodnih instrumenata o ravnopravnosti, nediskriminaciji i toleranciji, kao i o suzbijanju i kažnjavanju nasilja pobuđenog mržnjom po osnovu rase, boje kože, nacionalne i etničke pripadnosti, religijskog uverenja itd.

Član 54a predstavlja posebnu okolnost za odmeravanje kazne, a najvažnije je da je ta okolnost *obavezujuća*, odnosno da je sud mora ceniti kao otežavajuću. Dakle, veoma je važno da, kada se mržnja javi kao motiv izvršenja, to obavezuje sud da izrekne strožu kaznu.

Lična svojstva koja Zakonik navodi su: rasa i veroispovest, nacionalna ili etnička pripadnost, pol, seksualna orijentacija i rodni identitet. Dakle, navedeno je sve-

³ Ustav Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006)

ga 7 ličnih svojstava koja mogu biti osnov za izvršenje zločina iz mržnje. Zakon o zabrani diskriminacije, recimo, navodi 19 osnova za diskriminaciju: rasu, boju kože, pretke, državljanstvo, nacionalnu pripadnost ili etničko poreklo, jezik, verska ili politička ubeđenja, pol, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, imovno stanje, rođenje, genetske osobenosti, zdravstveno stanje, invaliditet, bračni i porodični status, osuđivanost, starosno doba, izgled, članstvo u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim, ličnim svojstvima. Jasno je da su moguća i krivična dela koja prevazilaze 7 navedenih osnova, ali su rasa i veroispovest, nacionalna ili etnička pripadnost, pol, seksualna orijentacija i rodni identitet, lična svojstva zbog kojih najčešće i dolazi do zločina iz mržnje.

Član 54a moguće je unaprediti proširivanjem, odnosno otvaranjem liste navedenih osnova, tj. ako se na kraju člana, nakon navođenja osnova, doda sintaksa *i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima*. Na taj način, otvorila bi se mogućnost za strože sankcionisanje većeg broja krivičnih dela koja su počinjena iz mržnje.

ZNAČAJ EVIDENCIJE ZLOČINA IZ MRŽNJE

Sistematičan, harmonizovan i sveobuhvatan mehanizam za prikupljanje podataka o zločinu iz mržnje, predstavljao bi važan instrument za efikasniju prevenciju zločina iz mržnje i zaštitu marginalizovanih grupa, a takođe vlast bi mogla bolje da razume obim problema i njegovu potencijalnu pretnju.⁴

Ministarstvo unutrašnjih poslova, tužilaštvo i organi pravosuđa trebalo bi da izgrade sistem za praćenje i vođenje statistike o krivičnim delima u kojima se javlja diskriminacija, kao i o krivičnim delima zločina iz mržnje. Zločine iz mržnje potrebno je pratiti s posebnom pažnjom jer se izvršenjem ovih dela ugrožavaju osnovna ljudska prava i slobode koje garantuju Ustav Srbije i međunarodna dokumenta. Takođe, radi unapređenja sistema praćenja zločina iz mržnje, potrebno je obezbediti uslove za efikasan rad nadležnih organa koji učestvuju u

4 Tackling Hate Crimes: An analysis of bias-motivated incidents in Bosnia and Herzegovina with recommendations, OSCE, Sarajevo, 2012

otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje.

Prilikom prikupljanja informacija, kao i tokom istrage, trebalo bi voditi računa o zaštiti podataka o личности lica koja su žrtve zločina iz mržnje, kako bi se izbegla dalja viktimizacija. Posebno treba uzeti u obzir već težak položaj marginalizovanih grupa u Srbiji, čestu diskriminaciju, napade, nasilje, ali i praksu da se slučajevi napada ne prijavljuju zbog straha za ličnu bezbednost i nepoverenja u rad institucija. Ovakvi slučajevi zahtevaju i hitno postupanje organa i postupanje s posebnom pažnjom, s obzirom na nivo društvene opasnosti koje izazivaju ova krivična dela i na položaj osoba koje su žrtve ovih krivičnih dela.

Zanimljiv je primer Mađarske, tj. pristup problemu evidentiranja zločina iz mržnje u Mađarskoj. Učiniocima krivičnih dela izriču se adekvatne sankcije, tačnije strože sankcije, ali se tokom postupka ne primenjuje direktno odredba zakona koja se odnosi na zločin iz mržnje. Dakle, stvara se situacija u kojoj je pravda na neki način zadovoljena određivanjem strože sankcije, ali svrha strožeg sankcionisanja nije ispunjena bez postojanja mogućnosti efikasnog evidentiranja izvršenih krivičnih dela iz mržnje. Veoma je važno primeniti ovaj član, pozvati se na njega i evidentirati zločin, kako bi se ispunio širi društveni značaj uvođenja zločina iz mržnje u krivično zakonodavstvo, a ne samo zahtevi koje on postavlja. Imajući u vidu da zločin iz mržnje predstavlja krivično delo koje je izvršeno sa motivom diskriminacije te samim tim predstavlja i veću društvenu opasnost, evidencija ovih slučajeva bila bi veoma korisna radi prevencije i boljeg razumevanja problema. Takođe, dostupna statistika o takvim zločinima pokazala bi i koje su društvene grupe najranjivije. Lično svojstvo koje je bilo povod za napad, mora biti deo ove evidencije kako bi se identifikovale najugroženije društvene grupe. Međutim, potrebno je i ohrabriti žrtve da prijavljuju slučajeve napada, osigurati im bezbednost i zaštititi njihovu privatnost i podatke o личности.

Policija, tužilaštvo i sudovi trebalo bi da vode evidenciju, a važnu ulogu mogu imati i organizacije civilnog društva (OCD). One bi mogle da dopune izveštavanje državnih organa podacima koje su prikupile, verifikovale i analizirale, i doprinesu boljem upoznavanju javnosti sa položajem određenih društvenih grupa i njihovim problemima. U nastavku ove publikacije biće date smernice organizacijama civilnog društva za monitoring zločina iz mržnje i incidenata motivisanih mržnjom.

II DEO⁵

SMERNICE ZA MONITORING ZLOČINA IZ MRŽNJE I INCIDENATA MOTIVISANIH MRŽNJIOM

5 II deo publikacije predstavlja nezvanični prevod delova publikacije Make Hate Crimes Visible - Guidelines for Monitoring of Hate Crimes and Hate Motivated Incidents, CEJI - A Jewish Contribution to an Inclusive Europe, November, 2012. Source: Facing Facts! Project ©2012 CEJI. Publikacija je dostupna na linku www.ceji.org/facingfacts

UVOD

Prikupljanje i analiziranje podataka, kao i izveštavanje o zločinima iz mržnje, mogu da budu veoma korisni kada organizacije civilnog društva (OCD) žele da predstavljaju državnim organima probleme sa kojima se susreću prilikom sprovođenja zakona ili da, putem medija, upoznaju javnost sa njima.

Verodostojni podaci potrebni su radi izrade i sprovođenja javnih politika za sprečavanje i suzbijanje zločina iz mržnje, kao i za unapređenje podrške koja je potrebna žrtava. Danas postoje mnogobrojni načini prikupljanja i verifikovanja podataka, kao i izveštavanja o zločinima iz mržnje.

U daljem tekstu biće date metodološke smernice i saveti o tome kako da se prikupljaju podaci o zločinima iz mržnje, kako da se provere i klasifikuju prikupljeni podaci, i kako da se prijave zločini iz mržnje.

PRIKUPLJANJE I VERIFIKACIJA PODATAKA

Svrha izveštavanja o zločinima iz mržnje od strane OCD je dopunjavanje izveštaja koje bi trebalo da pripreme državni organi i dobijanje podataka koji bi

mogli da ukažu na najugroženije društvene grupe i njihove potrebe. Podaci bi trebalo da budu predstavljeni u formi koja odgovara standardima krivičnog prava, pa bi prikupljanje podataka trebalo da se što više oslanja na dokaze i verifikovane podatke.

STANDARDI I SMERNICE ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA

Vesti o zločinima iz mržnje uglavnom privlače pažnju građana i brzo se šire. Precizno i brzo izveštavanje je važno, jer i kada malobrojni mediji izveštavaju o zločinima iz mržnje, brzo se generiše osećaj da je određena grupa zaista ugrožena.

Bez preciznih podataka nemoguće je znati da li percipirani rast zločina iz mržnje odražava i njihov stvarni rast. Precizni podaci su neophodni da bi se utvrdilo gde, kada i u kojim oblicima su počinjeni zločini iz mržnje, protiv kojih društvenih grupa su usmereni, i kakav odgovor društva i policije zahtevaju.

Podaci se mogu dobiti od:

- Žrtve
- OCD koje izveštavaju o zločinima iz mržnje u slučajevima kada žrtva nije u mogućnosti ili nije voljna da sama prijavi incident (prijava treće strane)
- Prijatelja i rođaka žrtve
- Policije
- Medija

OCD bi trebalo da uspostave jedan ili više mehanizama za primanje prijava o incidentima direktno od žrtava:

- Online formular sa mogućnošću anonimnog prijavljivanja
- Telefonom
- Lično

Svi mehanizmi za prikupljanje podataka zahtevaju od OCD da budu spremne da odgovore na potrebe žrtava, da im pruže podršku prilikom direktnog kontakta, i da za to imaju obučene kadrove/volontere.

PROCES PRIKUPLJANJA PODATAKA

Prikupljanje podataka podrazumeva da ljudi prijavljuju svoje slučajeve, tako da je potrebno da budu obavešteni o mogućnostima i načinu prijave, mestima gde mogu da prijave incident, kao i da budu sigurni da će njihova privatnost i bol koji su pretrpeli biti poštovani.

Često je prvi korak i najteži, tj. najteže je izgraditi poverenje i motivisati žrtve da prijave incidente:

- **Reklamiranje** mogućnosti prijavljivanja incidenata (online, telefonom, lično) putem flajera, postera, preko medija, organizovanjem javnih događaja i obraćanjem lokalnim liderima.
- Preporučuje se korišćenje **formulara za prijavljivanje** jer omogućavaju da sve važne informacije budu zabeležene.
- **Izveštaji bi trebalo da budu verifikovani**, npr. da postoje izjave i žrtava i svedoka. Štampa i drugi medijski izveštaji nisu dovoljni, već bi trebalo da ih prate i intervjui sa žrtvom i/ili svedocima.
- Ukoliko je moguće, u vezi sa prijavljenim zločinom iz mržnje trebalo bi **kontaktirati policiju**, kako bi se utvrdilo da li je incident prijavljen policiji. Ukoliko jeste, moguće je ustanoviti i druge relevantne okolnosti, kao i da li je policija prepoznala mržnju kao motiv izvršenja.
- Zločini iz mržnje se ne dešavaju izdvojeno od drugih **incidenata motivisanih mržnjom**, tako da bi i oni napadi koji ne predstavljaju krivično delo već npr. prekršaj, trebalo da budu zabeleženi i analizirani. Incidenti motivisani mržnjom lako mogu dovesti do zločina iz mržnje, ako se ne preduzmu adekvatne mere.

KLASIFIKACIJA PODATAKA

Klasifikacija podataka omogućava da se utvrdi da li broj zločina iz mržnje raste, opada ili ostaje nepromenjen, kao i da li su zločini ograničeni na neki region, društvenu grupu itd.

Podaci bi trebalo da budu klasifikovani tako da pružaju uvid u vrstu incidenta, lično svojstvo zbog koga je incident izvršen, mesto napada, kao i u to da li je slučaj prijavljen policiji.

KATEGORIZACIJA INCIDENATA I INDIKATORI MRŽNJE

Zločin iz mržnje je krivično delo usmereno prema određenoj grupi ljudi i motivisano stereotipima ili predrasudama.

Zločin iz mržnje se, prema tome, sastoji iz dva elementa:

- Spada u oblast krivičnog prava, radi se o krivičnom delu
- Prilikom izvršenja učinilac je motivisan stereotipima i predrasudama, odnosno mržnjom prema određenoj grupi ljudi

Zločini iz mržnje u krivičnom pravu Srbije mogu biti izvršeni zbog pripadnosti rasi, veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Izvršilac zločina iz mržnje bira žrtvu na osnovu pripadnosti ili pretpostavljene pripadnosti žrtve određenoj grupi. Naravno, zločin iz mržnje moguć je i zbog pripadnosti drugim društvenim grupama, međutim, Krivični zakonik Srbije ne prepoznaje druge osnove.

Važno je napraviti razliku između incidenata motivisanih mržnjom i zločina iz mržnje. Naime, incidenti motivisani mržnjom su oni fizički akti koji uključuju predrasude i stereotipe, ali ne predstavljaju krivično delo. Iako incidenti motivisani mržnjom ne predstavljaju uvek i krivično delo, oni često prethode, prate ili daju kontekst zločinima iz mržnje. Incidenti mogu prethoditi ozbiljnijim zločinima, pa je potrebno voditi evidenciju i o njima.

VRSTE INCIDENATA

Izveštavanje o zločinima iz mržnje i mržnjom motivisanim incidentima trebalo bi da obuhvati i kažnjiva dela, ali i ona koja se nalaze u „sivoj zoni”, tj. imaju ele-

mente mržnje i nasilja, ali ne predstavljaju kažnjivo delo i manjeg su inteziteta. Ova razlika treba da bude označena i u evidenciji.

Takođe, kategorije incidenata treba da odgovaraju krivičnim delima (ubistvo, teška telesna povreda, laka telesna povreda...), a neophodno je označiti i mesto na kome se napad dogodio, npr. da li se napad dogodio na javnom mestu, u nečijem domu, u instituciji itd.

Incidenti koje bi trebalo evidentirati su: ubistvo, fizičko nasilje, seksualno nasilje, napad na imovinu, skrnavljenje, podmetanje požara, pretnje, govor mržnje, govor mržnje na internetu, kao i bilo koji drugi incident motivisan diskriminatorskim namerama.

INDIKATORI MRŽNJE

Indikatori mržnje su objektivne činjenice koje se moraju uzeti u obzir prilikom određivanja da li neki incident predstavlja zločin iz mržnje ili ne. Indikatori mržnje nisu dovoljni da bi se jedan incident smatrao zločinom iz mržnje, ali ukazuju na neophodnost sprovođenja dalje istrage u cilju utvrđivanja motiva.

Krivični zakonik predviđa ograničen broj osnova za izvršenje zločina iz mržnje, tako da bi OCD trebalo da vode evidenciju nezavisno od zakonodavstva. Dakle, indikatori mržnje se ne smeju ograničiti samo na one predviđene Krivičnim zakonikom, jer u stvarnosti postoji daleko veći broj osnova od samo 7 predviđenih zakonom.

Napomene prilikom korišćenja indikatora mržnje:

- Iako je veoma važno da se percepcija žrtve uzme u obzir, OCD moraju biti svesne da žrtva možda ne može da prepozna da li je incident motivisan mržnjom. Takođe, nije neophodno utvrditi da li je žrtva zaista član određene društvene grupe, već je važno ustanoviti motiv učinioca, na osnovu njegovog shvatanja ličnih svojstava žrtve. Iz tog razloga, važno je tražiti dokaze o predrasudama učinioca, a ne dokaze o osobinama žrtve (da li pripada određenoj društvenoj grupi). Navod da žrtva pripada određenoj društvenoj grupi nije dovoljan da se incident klasifikuje kao zločin iz mržnje...
- Važno je da OCD budu u stalnom kontaktu sa ugroženim društvenim grupama kako bi se obezbedilo pravilno tumačenje indikatora mržnje.

Naime, načini iskazivanja mržnje mogu da budu različiti, a mogu vremenom i da se menjaju. Takođe, kod nekih krivičnih dela mržnja ne mora biti očigledna, npr. kod krivičnih dela protiv imovine, pa je potrebno pravilno i pažljivo tumačiti indikatore i uzeti u obzir sve izvore informacija.

- Ako je u datom slučaju prisutan samo jedan indikator mržnje, moguće je da se ne radi o zločinu iz mržnje. Recimo, ako se krađa dogodila na nekom mestu gde se skupljaju pripadnici određene društvene grupe (npr. u gej klubu), to ne može biti dovoljno da se zaključi da se radi o zločinu iz mržnje. Ukoliko ne postoji još neki indikator mržnje, pre će biti reči samo o krađi.
- Takođe, važno je da se naglasi da učinilac može biti pripadnik organa vlasti, npr. policije. U tom slučaju javni organi imaju posebnu odgovornost.

Sledi lista indikatora mržnje, kao i pitanja koja mogu pomoći prilikom utvrđivanja motiva. Lista se mora shvatiti kao otvorena i indikativna:

PERCEPCIJA ŽRTVE

- Da li žrtva smatra da je incident motivisan mržnjom? (Trebalo bi imati na umu da žrtve nekada nisu svesne da su bile žrtve napada motivisanog mržnjom).

PERCEPCIJA SVEDOKA

- Da li svedok smatra da je incident motivisan predrasudama? (Percepcije žrtve i svedoka se mogu razlikovati. Trebalo bi razmotriti i percepciju žrtve i percepciju svedoka).

RAZLIKA IZMEĐU OSUMNJIČENOG I ŽRTVE U POGLEDU RASE, VERE, ETNIČKE ILI NACIONALNE PRIPADNOSTI, POLA, SEKSUALNE ORIJENTACIJE ILI NEKE DRUGE LIČNE OSOBINE

- Da li se osumnjičeni i žrtva razlikuju u pogledu neke lične osobine?
- Da li žrtva pripada manjinskoj grupi?
- Da li se žrtva nedavno preselila u oblast u kojoj se incident dogodio?
- Da li postoji netrpeljivost između grupe kojoj pripada žrtva i grupe kojoj pripada osumnjičeni?

- Da li je žrtva, iako nije član ugrožene grupe, član grupe koja zagovara podršku ugroženoj grupi, ili je bila u društvu članova ugrožene grupe?
- Da li je žrtva u nekoj vezi sa članovima ugrožene grupe (npr. član porodice)?
- Da li je ta lična osobina žrtve javno poznata?

LOKACIJA

- Da li je žrtva bila na mestu koje se obično dovodi u vezu sa određenom grupom ili ga ta grupa posećuje (npr. džamija, crkva, sinagoga, LGBT klub)?
- Da li se incident dogodio u blizini takvog mesta?

VREME

- Da li se incident desio na dan koji je posebno značajan za određenu društvenu grupu ili žrtvu (npr. verski praznik, proslava nacionalnog praznika, Parada ponosa)?
- Da li se incident desio na neki od značajnih datuma za grupu kojoj pripada osumnjičeni?

JEZIK I REČNIK KOJI JE KORIŠĆEN, UKLJUČUJUĆI PISANE IZJAVE, GESTOVE, GRAFITE I DRUGE ZNAKOVE OD STRANE OSUMNJIČENOG

- Da li je osumnjičeni komentarisao, dao pisane izjave ili pokazao određene gestove u vezi sa ličnim osobinama žrtve?
- Da li su na mestu incidenta primećeni crteži, obeležja, simboli ili grafiti koji bi ukazivali na mržnju?
- Ukoliko je imovina bila meta, da li je ona kulturološki ili verski značajna, npr. istorijski spomenici ili groblja?
- Da li je osumnjičeni nosio ili nosi neki vidljiv znak (tetovažu, odeću, frizuru) kojim ističe svoje pripadništvo određenoj grupi koja je u sukobu sa grupom kojoj pripada žrtva?

ORGANIZOVANE GRUPE KOJE ŠIRE MRŽNJU

- Da li su na mestu zločina ostali neki predmeti koji ukazuju da je zločin delo ekstremističke organizacije?
- Da li ima dokaza da je takva grupa aktivna u tom mestu?

- Da li je neka organizovana grupa koja širi mržnju preuzela odgovornost za taj zločin?
- Istorijat incidenata motivisanih mržnjom
- Da li postoji istorijat sličnih incidenata u tom mestu?
- Da li je žrtva već primala poruke uznemirujuće sadržine ili je već doživela napade?

U SLUČAJU NAPADA NA IMOVINU

- Da li se oštećena imovina nalazi na lokaciji koja pripada određenoj društvenoj grupi?
- Da li oštećena imovina ima verski ili bilo koji drugi simbolički značaj za određenu zajednicu ili je centar gde se zajednica okuplja?

KARAKTERISTIKE NAPADAČA

- Da li napadač ima istoriju incidenata/zločina motivisanih mržnjom?
- Da li su prethodne žrtve pripadale istoj društvenoj grupi?
- Da li je napadač pripadnik ili je u nekoj vezi sa članom ekstremističke grupe koja širi mržnju?
- Da li napadač u izjavama nakon hapšenja prepoznaje žrtvu kao člana ugrožene grupe?

STEPEN NASILJA

- Da li je stepen nasilja nad žrtvom bio visokog intenziteta?

IZVEŠTAVANJE O ZLOČINIMA IZ MRŽNJE

Izveštavanje o zločinima iz mržnje veoma je važno za razumevanje predrasuda o određenim društvenim grupama, kao i za rešavanje mnogobrojnih problema koje zločini iz mržnje podrazumevaju. Međutim, zločin iz mržnje nije jedini ra-

zlog zbog koga pripadnici odgovarajuće društvene grupe osećaju strah, već je samo „vrh ledenog brega“ kojem prethode stereotipi, predrasude, diskriminacija itd. Mediji znatno utiču na percepciju određene društvene grupe, mogu imati i ključnu ulogu u prevenciji i borbi protiv zločina iz mržnje, a svakako su i dragoceni saveznici u podizanju svesti javnosti.

Najvažnije je da OCD koje izveštavaju o zločinima iz mržnje razumeju sve relevantne propise: krivično zakonodavstvo, antidiskriminaciono zakonodavstvo, međunarodne instrumente i sl, jer su ključni za klasifikaciju podataka, krivično gonjenje i zalaganje za unapređenje zakonodavstva i prakse državnih organa.

CILJNE GRUPE

Svrha sačinjavanja izveštaja (bilo da su dnevni, mesečni, godišnji ili povremeni) jeste da omoguće Da civilnom društvu, Vladi, medijima, policiji, tužilaštvu, sudovima i drugim nadležnim organima, uvid u položaj i situaciju u kojoj se nalaze ugrožene grupe i da shodno tome reaguju.

Nije moguće pristupiti svakoj od ciljnih grupa na isti način, ali bi sažete verzije izveštaja bile dovoljne za razumevanje situacije.

UGROŽENA GRUPA

Cilj izveštavanja o zločinima iz mržnje trebalo bi da bude osnaživanje društvene grupe kojoj žrtva pripada, izveštaji bi doprineli boljem razumevanju problema sa kojima se grupa / žrtva suočava.

VLADA I DRŽAVNI ORGANI

Prezentovanje izveštaja Vladi, čak i kada Vlada nije u stanju da spreči većinu zločina iz mržnje, pruža mogućnost da iskustva žrtve budu objavljena i priznata, i da se izrazi solidarnost sa njima. Takođe, izveštaji bi trebalo da obezbede određene dokaze, na osnovu kojih bi Vlada mogla da preduzme konkretne korake, kao što su unapređenje mera bezbednosti ili podsticanje adekvatnije reakcije policije i tužilaštva. Dokazi bi trebalo da pomognu i u situaciji kada Vlada negira da je određena ugrožena grupa izložena mržnji.

POLICIJA, TUŽILAŠTVO, SUDOVI I DRUGI NADLEŽNI ORGANI

Izveštaji bi trebalo da pomognu navedenim organima da adekvatnije štite određenu društvenu grupu, i to u pogledu prevencije zločina iz mržnje, sprovođenja istrage, donošenja odluka u skladu sa zakonom i podizanja poverenja ugrožene grupe u objektivnost njihovog rada.

MEDIJI

Izveštaji bi trebalo da omoguće da društvo bude obavješteno o problemima, pa i da pruže priliku javnosti da izrazi solidarnost sa žrtvama.

STRUKTURA IZVEŠTAJA

Ciljevi izveštaja su da se napravi osnov za zahtevanje političkih promena, promena u politici sprovođenja zakona i da se podigne svest javnosti i međunarodne zajednice o iskustvima određene ugrožene grupe, kako bi se dobila spoljna podrška za društvenu grupu koja je ugrožena u nacionalnom kontekstu. Postoje mnogi rizici na koje bi trebalo obratiti pažnju, a koji se odnose na kredibilitet izveštaja. Preterivanja, nedostaci dokaza i ugrožavanje podataka o ličnosti doveli bi u pitanje kredibilitet izveštaja koje su sačinile organizacije civilnog društva, odnose sa državnim organima i ugroženim društvenim grupama, a i priznanje žrtvama zločina iz mržnje bi bilo onemogućeno.

Preporučuje se konstruktivno-kritički pristup, da se ima na umu izgradnja odnosa poverenja i saradnje, kao i da se ukazuje na obaveze države, pre svega na nacionalno zakonodavstvo, međunarodne ugovore, ali i strateške dokumente. Sledeće preporuke mogu biti od pomoći prilikom određivanja strukture izveštaja:

U **rezimeu** se navodi ukupan broj incidenata, a ukoliko postoje podaci, vrši se i poređenje sa brojem incidenata iz prethodnih godina. Rezime pokazuje i dnevni, nedeljni, mesečni i/ili godišnji broj slučajeva. Mogli bi biti uključeni i grafikoni koji pokazuju trend, ključne datume i događaje, broj žrtava, žrtve prema polu, starosti i drugim ličnim osobinama, izvršioce prema polu, starosti i drugim ličnim osobinama itd.

Fotografije različitih vrsta incidenata ili fotografije koje ukazuju na podršku žrtvi ili učiniocu, mogu da učine izveštaje zanimljivijim za čitaoce.

Objašnjenje zločina iz mržnje trebalo bi da bude uključeno u izveštaje. Takođe, važno je objasniti šta ne predstavlja zločin iz mržnje, odnosno šta nije uključeno u izveštaje. Ako izveštaji dele zločine iz mržnje po kategorijama, one bi takođe trebalo da budu objašnjene.

Izveštaji mogu biti podeljeni na mnogo različitih načina. Žrtve mogu biti kategorizovane prema starosti, polu, mestu napada, geografskoj oblasti, vidljivosti obeležja žrtve (npr. boja kože, nošnja itd.), dobu dana ili godine (verski praznik, određena proslava i sl). Učinioci takođe mogu biti kategorizovani i to na sledeći način: prema polu, starosti, etničkoj ili verskoj pripadnosti, prema tome šta su izgovorili ili napisali itd. Slično tome, procene mogu biti napravljene prema tome da li su učinioci izvršili napad imajući poseban cilj na umu, ili je zločin iz mržnje bio slučajan (kao što je rasprava između vozača, kada je govor mržnje usmeren protiv žrtve).

Izveštaji takođe mogu uključiti i opšte informacije koje bi prikazale društveni kontekst u kojem se zločin iz mržnje desio, što bi moglo da objasni istoriju i sadašnju situaciju društvene grupe iz koje dolazi žrtva.

www.yucom.org.rs